

Ruttkay, Alexander

Militáriá a súčasti jazdeckého výstroja z 15. stor. na Kostolci v Moravanoch nad Váhom, miestna časť Ducové

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1989-1990, vol. 38-39, iss. E34-35, pp. 89-101

ISBN 80-210-0167-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109512>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ALEXANDER RUTTKAY

MILITÁRIA A SÚČASTI JAZDECKÉHO VÝSTROJA Z 15. STOR. NA KOSTOLCI V MORAVANOCH NAD VÁHOM, MIESTNA ČASŤ DUCOVÉ

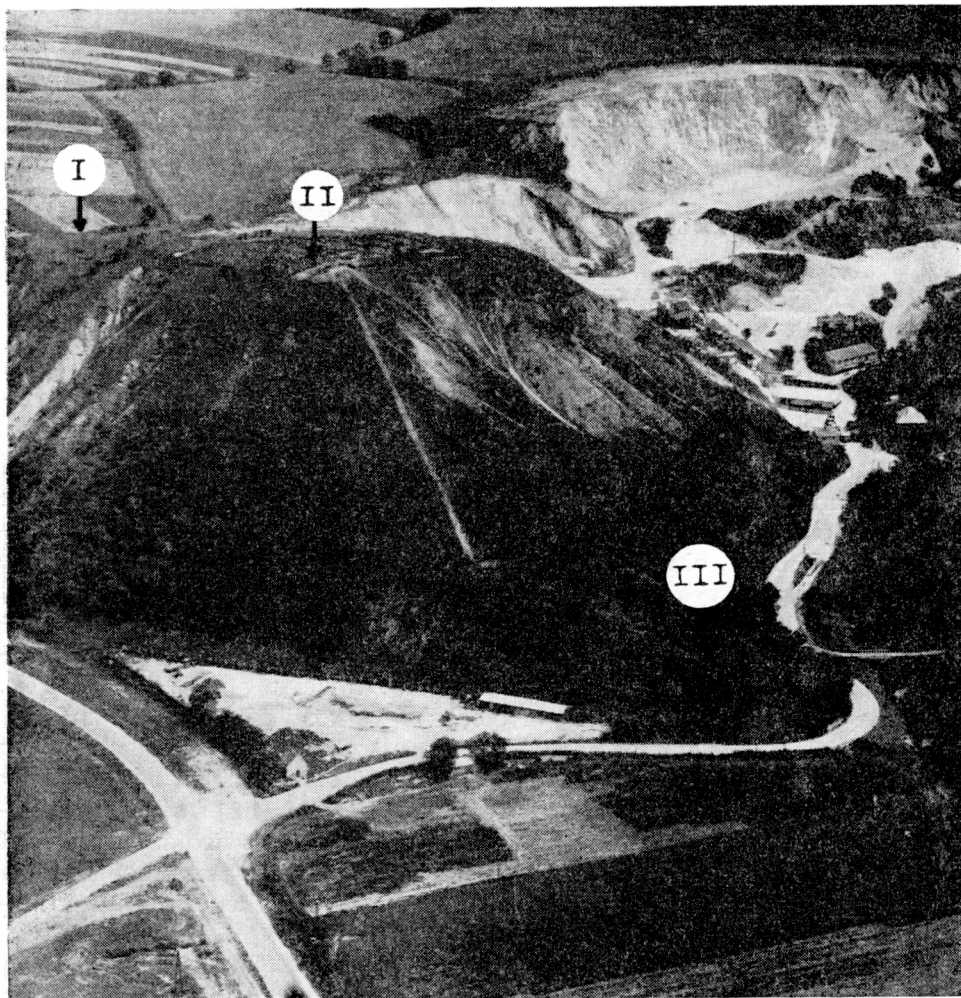
Hlavným výsledkom systematického výskumu na ostrožnej lokalite Kostolec, v katastri obce Ducové (od roku 1977 miestna časť obce Moravy nad Váhom), okr. Trnava v rokoch 1968—1972 a 1975 bolo odkrytie veľkomoravského výšinného dvorca s palisádovým opevnením, profánnou vnútornou zástavbou a rotundou s cintorínom. Veľký pramenný a teoretický význam má tak isto preskúmanie dosiaľ najväčšej povelkomoravskej a stredovekej nekropole (prvé zhrnutie výsledkov RUTTKAY 1976). Celkove bola na lokalite odkrytá plocha o veľkosti takmer 6500 m².

Na súvisle preskúmanej hornej plošine ostrohu a pri sondážach v jeho bezprostrednej blízkosti zdokumentoval sa väčší počet objektov a nálezov aj z iných období. V príspevku podávame základné informácie o neskorostredovekých militáriách a súčasťiach jazdeckého výstroja. Ako súčasť tunajšieho početného a skladbou pestrého súboru materiálnej kultúry z 15. stor., podporujú predpoklad pravdepodobne krátkodobého, no intenzívneho využitia lokality pre vojenské účely.

A. Charakteristika horizontu z 15. stor. (polohopis, stratigrafické pomery, skladba objektov)

Objekty, alebo častý výskyt materiálnej kultúry z 15. stor. zistili sa v troch polohách (I, II a III na obr. 1). Z nich v polohe I a II uskutočnila sa archeologická odkrývka (obr. 2).

Poloha I. Severne od valu s priekopou, ktorý vznikol v tunajšej druhej vývojovej etape fortifikácie velatickej kultúry (HA) a bol využitý aj vo veľkomoravskom období, nachádza sa malá, sekundárnymi zásahmi už čiastočne narušená vyvýšenina s oválnym pôdorysom a malou plošinkou na vrchole. Bol tu predpoklad — vyplývalo to i z geodetického náčrtu Š. JANŠÁKA (1932, tab. VIII/41) — že tento útvar je v celom rozsahu súčasťou pravekého, alebo veľkomoravského opevnenia, predsunutým valom pred hlavným valom s priekopou. Výskum modifikoval tento predpoklad. Prinaajmenšom horná vrstva násypu kuželovitej vyvýšeniny je

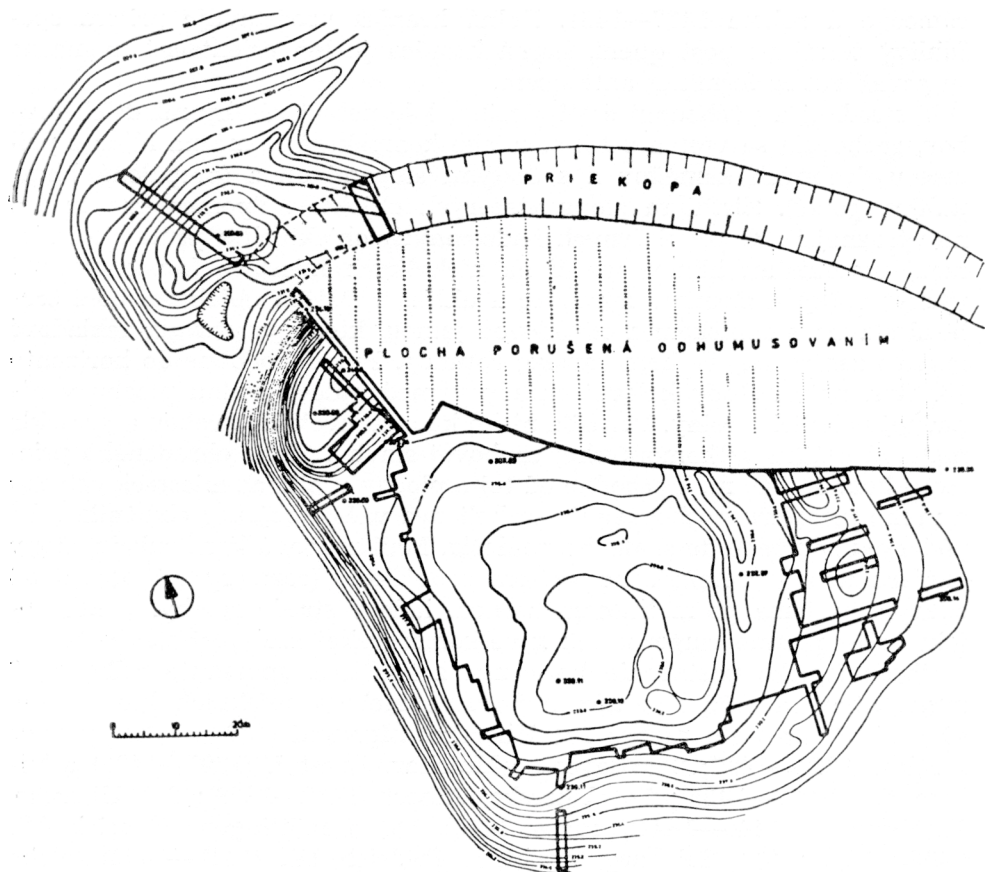

Obr. 1. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové „Kostolec“, okr. Trnava. Letecký pohľad na lokalitu v roku 1971. Šípkami sú označené polohy I, II, III s výskytom objektov a nálezov z 15. stor. Foto J. Krátky.

navážkou z 15. stor. (hrúbka ca 1 m). Bolo tu pravdepodobne strážne stanovisko (snáď drevená veža) nad prístupovou cestou na akropolu. Cesta sem viedla — dodnes je zachovaný relikv — od vázskej nivy šikmo hore západným svahom Kostolca a obchádzajúc zo západu veľký val vstupovalo sa ňou na akropolu z južnej strany. Val a priekopu v 15. stor. už osobitne neprispôbovali fortifikačným účelom. Val však nesporne predstavoval súčasť terénnej konfigurácie vhodnej pre vojenské využitie. Priekopa ostala v tomto období už len plytkou terénnou depresiou.

Poloha II. Plošný odkryv akropole Kostolca. Pod humóznou povrchovou vrstvou (hrúbka ca 10 cm) s trávnatým porastom, nachádzala sa svojim zložením a hrúbkou (5—15 cm) nesúrodá vrstva s nálezmi z 15. stor. Jej stratigrafické postavenie a mieru zachovalosti je možno odvodiť zo vzťahu k štyrom hlavným časovým etapám, do ktorých patrí 1881 hrobov odkrytých na lokalite: velatickej kultúre (V), dvom veľkomoravským (1 a, b), veľkomoravskému a stredovekému (2), resp. novovekému horizontu (3) pochovávaní.

Vrstva z 15. stor. bola súvisle zachovaná nad hrobmi z horizontov V, 1 a, b a v drvivej väčšine aj nad hrobmi z horizontu 2. Prekrýva na všetkých miestach aj početné náhrobné kamene z 11.—13. stor. Vrstvu z 15. stor. však v ojedinelých prípadoch porušujú hroby patriace do obdobia vyznievania stredovekého pochovávaní (druhá polovica 15. stor.)

Obr. 2. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové „Kostolec“, okr. Trnava. Výskopisný plán plošiny ostrohu a plochy preskúmané v rokoch 1968—1972 a 1975. Označené polohy I, II zodpovedajú nápisu v texte príspevku. Spracoval A. Ruttkay a J. Żuk-Olszewski.

a hroby z novovekého horizontu. Na západnej strane plošiny, kde sa pochovávalo najintenzívnejšie práve v horizonte 3 bola vrstva z 15. stor. úplne zničená.

Naznačenú relatívnu chronologickú pozíciu horizontu z 15. stor. určujú hroby datované mincami (za určenie veľkej kolekcie mincí od doby rímskej až do novoveku ďakujem dr. E. KOLNÍKOVEJ, CSc., za detailnejšiu expertízu mincí z obdobia vrcholného a neskorého stredoveku dr. J. HUNKOVI).

Najmladší hrob, nad ktorým sa zachoval neporušený horizont z 15. stor. je datovaný mincou Žigmunda ako uhorského kráľa (1386—1437), kvartingom z rokov 1430—1437. Najstaršou razbou vo funkcii tzv. obolu mŕtvych, ktorá sa našla v hrobe porušujúcom vrstvu z 15. stor. je minca kráľa Mateja I. Korvína (1458—1490), denár z roku 1461. Rozpätie, ktoré určujú pre zaradenie vrstvy z 15. stor. uvedené hroby s mincami, patrí rámcovo k rokom 1437—1461. Dolná hranica predstavuje pritom spoľahlivý terminus post quem, horná hranica je len orientačná, nemožno ju považovať za terminus ante quem.

V strednej a východnej časti plošiny, kde neboli zásahy mladších hrobov, zachovala sa vrstva z 15. stor. ako kompaktná humózná hlina s prímiesou drobných kameňov a s častými stopami ohňa (prepálená hlina, uhliky, popol). Zistili sa stopy viacerých objektov. Spomenieme tu len najvýraznejšie. O provizórnych nadzemných objektoch s prútenými stenami omazanými hlinou svedčí na niekoľkých miestach koncentrovaný výskyt veľkých zlomkov mazanice a uhlikov. Ďalším objektom bola zrubová stavba s ohniskom a odpadovou jamou, ktorá porušovala základové murivo zaniknutej veľkomoravskej rotundy. Pravdepodobne do horizontu 15. stor. patria stopy kolovej ohrady vymedzujúcej oválnu plochu v západnej polovici plošiny. Porušila niekoľko stredovekých hrobov a presekla maltovú dlážku veľkomoravskej zrubovej stavby. Šírka ohradeného priestoru bola 36—40 m. Východne od tejto plochy v nižších miestach ostrohu a mimo priestoru pochovávaní sa boli dva väčšie objekty obdĺžnikového pôdorysu zahĺbené do skalného podlažia. Mali zrubovú konštrukciu, stopy ohníska neboli zreteľné. Vo väčšom z objektov (rozmery 7,5 × 4,5 m) odkryla sa jama po mohutnom nosnom kole v strede stavby. Tento objekt bol v priamej superpozícii k veľkomoravskej zrubovej stavbe 1.

Chronologické postavenie horizontu z 15. stor. spresňuje celkove 18 mincí, ktoré sa našli v spomenutej vrstve, alebo v objektoch, ktoré s ňou súviseli. Sú to tieto razby: 1× Uhorsko, Žigmund (1386—1437), parvus z rokov 1387—1427; 2× Bavorsko-Mníchov, Ernst I. (1397—1430) a Viliam III. (1397—1435); 1× Uhorsko, Albert (1437—1439); 2× Uhorsko, Vladislav I. (1440—1444), razba 1440; 1× Neuöttingen, Henrich IV. (1393—1450); 2× Salzburg, arcibisk., Fridrich IV. (1441—1452), alebo Žigmund (1452—1461); 4× Uhorsko, resp. aj Rakúsko, Ladislav V. (1453—1457); 1× Bavorsko-Landshut, Ludovít IX. (1450—1479), Oetting, fenig z rokov 1450—1460; 4× grófstvo Hals-Leuchtenberg, Ján (1407—1443) a jeho nástupcovia Ludovít I. (†1485) a Fridrich VII. (†1487). Terminus

post quem pre datovanie horizontu sa takto vymedzuje prinajmenej až obdobím vlády Ladislava V. (1453—1457). Horná hranica ostáva otvorená. Opodstatneným sa však ukazuje zaradenie celého horizontu do tretej štvrtiny 15. stor.

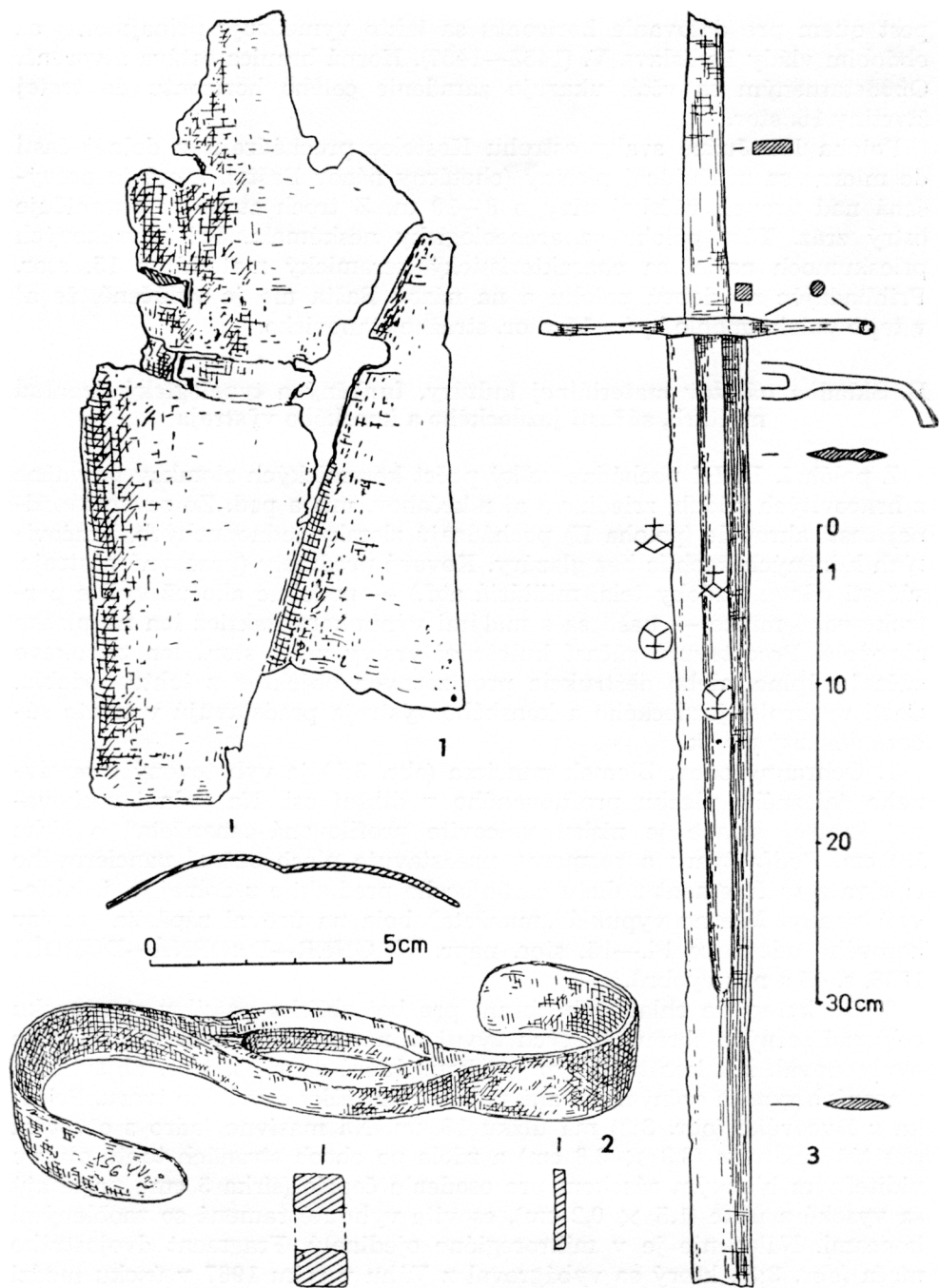
Poloha III. Južné svahy ostrohu Kostolec prechádzajú v dolnej časti do mierne sa zvažujúcej plošiny (chotárny názov Bašta), ktorá je prevýšená nad úroveň vážskej nivy o 8—10 m. Z troch strán ju ohraničuje ostrý zráz. Táto poloha sa archeologicky neskúmala. Pri povrchových prieskumoch našiel sa charakteristický keramický materiál z 15. stor. Prihliadajúc na dobrú polohu a na názov Bašta nie je vylúčené, že aj v tejto polohe mohlo byť v 15. stor. strážne stanovisko.

B. Skladba nálezov materiálnej kultúry, funkčný a typologický prehľad militárií, súčastí jazdeckého a konského výstroja

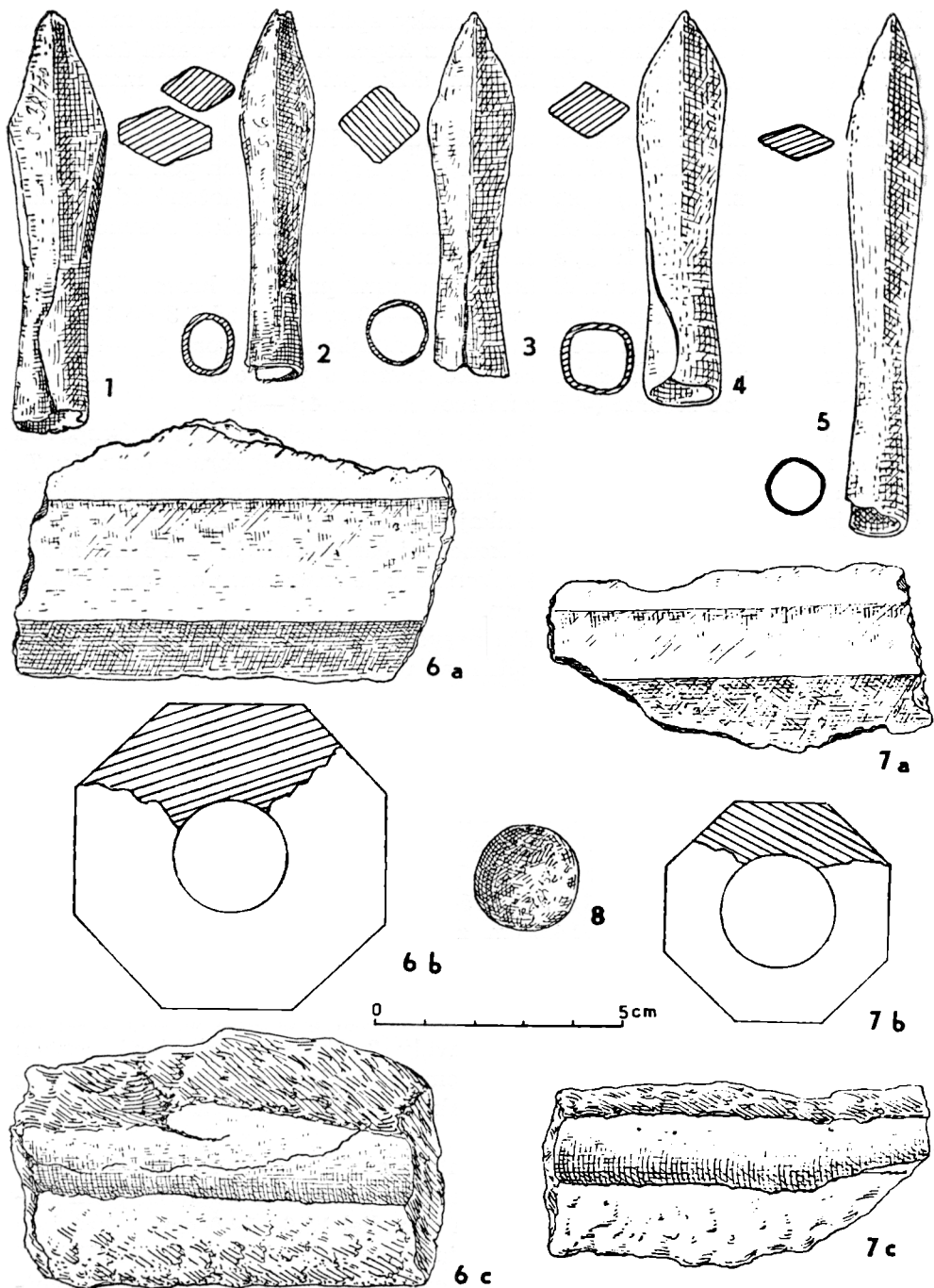
Z polôh I, II, III pochádza veľký počet keramických zlomkov prevažne z hrncovitých nádob, zriedkavo aj z krčahov, mís a pod. Zo severozápadnej časti akropole (poloha II) pochádzajú zlomky jednoduchých, hrncovitých hlinených kachlíc bez glazúry. Kovové predmety (pracovné nástroje, súčasti odevu, ozdoby tela, militáriá atď.) — podobne ako už vyššie pertraktované mince — našli sa s malými výnimkami taktiež len na ploche akropole. Predstavujú súčasť kultúrnej vrstvy z 15. stor., len zriedkavo súčasť výplne, alebo deštrukcie provizórnych objektov z tohto obdobia. Časti výzbroje, jazdeckého a konského výstroja predstavujú v tomto súbore dôležitý prvok.

1. Ochranný odev. Zlomok panciera (obr. 3:1) je vyhotovený z masívneho železného plechu profilovaného v dlhšej osi. Na jednej zachovanej kratšej strane je nízka, valcovite profilovaná „manžeta“ o šírke 1,0 cm. Podľa tvaru a rozmerov predstavuje plech súčasť pancierového rukáva a to fragment z dielu chrániaceho predlaktie z dolnej (t. j. lakťovej) strany. Mierne vypuklá „manžeta“ bola na úrovni zápastia (popisy bojového odevu zo 14.—15. stor. napr. WAGNER—DROBNÁ—DURDÍK 1956, s. 45 a n. s vyobr.).

2. Do kategórie chladných zbraní pre boj zblízka patril v stredoveku celý rad sečných zbraní, ktorých vývoj sa neraz prelínal, alebo vzájomne ovplyvňoval. Ku konštrukčným prvkom, ktoré sa v 15. stor. objavili na viacerých typoch sečných zbraní, patrili aj priečky esovitého tvaru. Priečka z Ducového (obr. 3:2) má dĺžku 13 cm. Na masívne jadro s otvorom pre tŕň rukoväte ($3,3 \times 0,8$ cm) a zdola po oboch stranách tohto otvoru viditeľným hlbokým zásekem pre osadenie čepele (šírka 5 cm), pripájajú sa vysoké a úzke ($1,5 \times 0,2$ cm), esovite vyhnuté ramená so zaoblenými koncami. Nález nie je v mikroregióne ojedinelý. Fragment dvojostrého meča (obr. 3:3), ktorý sa vybágoval z Váhu v roku 1967 v úseku medzi tzv. „starými“ Piešťanmi a Moravanmi nad Váhom vo vzdialenosti asi 2 km od lokality Ducové „Kostolec“ má masívnejšiu priečku kruhového prierezu, ramienka nie sú tak silne vyhnuté. Na čepeli s pomerne širokým

Obr. 3. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové „Kostolec“, okr. Trnava. Militária z horizontu 15. stor. (1, 2). 1. Časť plechového panciera z predlaktia; 2. Priečka esovitého tvaru z meča. Piešťany, okr. Trnava (3). Fragment meča s priečkou esovitého tvaru vybágotovaný r. 1967 z Váhu na úseku medzi tzv. „starými“ Piešťanmi a obcou Ducové.

Obr. 4. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové, „Kostolec“, okr. Trnava. Militária z horizontu 15. stor. 1 — 5. Hroty šípov do kuše; 6, 7. Zlomky z bronzovej hlavne hákovnice (a — pohľad z vonkajšej strany, b — rekonštrukcia prierezu hlavňou, c — pohľad z vnútornej strany); 8. Guľový náboj do paľnej zbrane.

krvným žliabkom (šírka 1,5 cm) sú znaky aplikované tenkým medeným drôtom: kruhy s krížom vyrastajúcim z kopca a kríže vyrastajúce z kosoštvorca. Dĺžka fragmentu je 79,8 cm, dĺžka priečky 20,7 cm, max. šírka čepele 5,1 cm.

Zdá sa, že priečky s esovitou profiláciou sú v Karpatskej kotline výsledkom vplyvov z územia Talianska. Na dvojostrých mečoch podľa J. KALMÁRA (1971, s. 62 a n.) v stredovekom Uhorsku sú doložené od tridsiatych rokov 15. stor., no už okolo polovice 15. stor. sa však upevňovali aj na šabliach (KALMÁR 1971, s. 61 s vyobr.).

3a) K skupine metacích diaľkových zbraní patrí 16 hrotov šípov do kuší. Ich hmotnosť sa pohybuje medzi 45—50 g, dĺžka od 7,3 do 10,2 cm. Všetky sa upevňovali na drevenú násadu tuľajkou (\varnothing otvoru 0,9—1,2 cm). Majú masívne ostria kosoštvorcového tvaru, s prierezom od plochého kosoštvorca až po štvorec (výber nálezov na obr. 4:1—5).

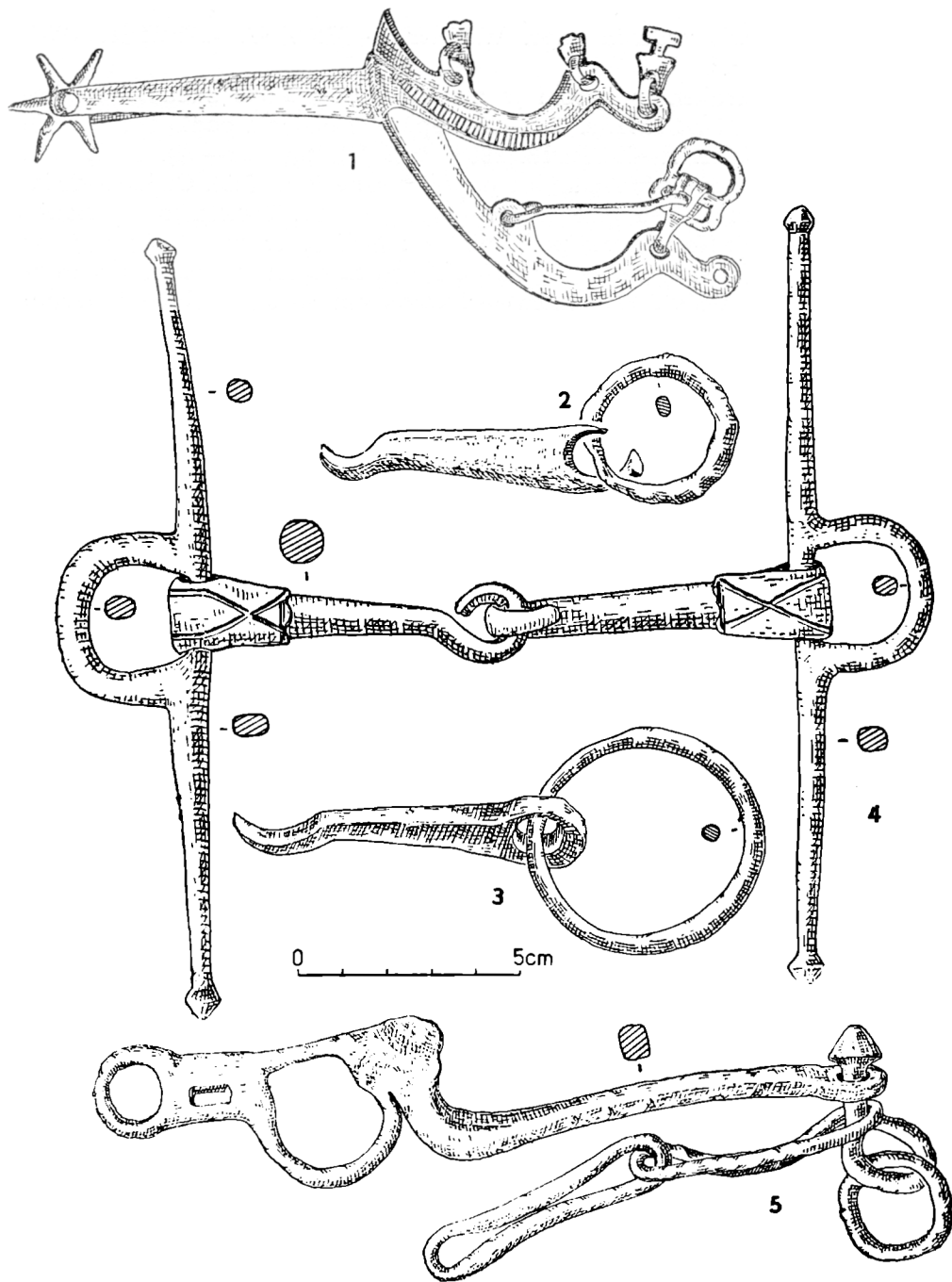
b) Na severozápadnom okraji plošiny, teda priamo nad prístupovou cestou našli sa dva zlomky z bronzovej hlavne paľnej zbrane (obr. 4:6,7). Hlaveň mala oktogonálny profil. Jeden zo zlomkov pochádza z hrubšej časti, kde sa zbraň nabíjela (vonkajší \varnothing hlavne 6,3 cm, hrúbka steny 2,0 cm), druhá z odsadenej tenšej koncovej časti (vonkajší \varnothing 4,5 cm, hrúbka steny ca 1,1 cm). Na základe rekonštrukcie fragmentu otvoru v hlavni možno usudzovať o ráži 2,3—2,4 cm.

Profilácia hlavne a veľkosť ráže nasvedčuje tomu, že fragmenty bronzovej platne patrili hákovnici (základné údaje o hákovniciach z 15. stor. pozri napr. WAGNER—DROBNÁ—DURDÍK 1956, s. 84 časť VII, tab. 1—7; KALMÁR 1971, s. 192 an.; KOZÁK 1973).

S použitím paľných zbraní v 15. stor. súvisí aj nález guľovitého železného náboja; jeho priemer je tiež 2,3—2,4 cm (obr. 4:8).

4. Zo súčastí jazdeckého výstroja a konského postroja sa našli ostrohy, zubadlá a podkovy. Veľmi dobre je zachovaný jeden exemplár železnej ostrohy s predĺženým bodcom (obr. 5:1, analógie medzi tzv. turnajovými ostrohami — SZENDREI 1896, s. 154, 210). Konštrukcia zodpovedá noseniu na ľavej nohe. Dĺžka 14,9 cm, z toho bodec so šesticípym hviezdicovým kolieskom 8,2 cm. Hmotnosť 115 g. Na ramienkach sú po tri otvory pre upevnenie ostrohy. Funkcia otvorov (od konca ramienok): 1. Úchytky pre upevňovací remeň popod obuv; 2. Pracka, z druhej strany úchytky pre upevňovací remeň ponad priehlavok; 3. Tyčinka pripojená druhou stranou k pracke v otvore 2, na druhom ramienku úchytky pre remienok spojený s remienkom k otvoru 2 — takýto záves ostrohy bránil sklznutiu zadnej časti s dlhým bodcom z obuvi.

Osem zubadiel, alebo ich fragmenty patrí k trom základným konštrukčným variantom. Zo siedmich jednoduchých dvojdielných exemplárov šesť malo postranné krúžky (šírka zubadiel 12,6—14,0 cm, \varnothing krúžkov 3,3—5,2 cm, obr. 5:2,3; spôsob uzdenia WAGNER—DROBNÁ—DURDÍK 1956, časť IX, tab. 26:1,2). Výborne je zachované žliabkami zdobené dvojdielne zubadlo (šírka 13,2 cm) s postrannými tyčinkami (dĺžka 17,8 cm). Vo veľkom prievlečnom otvore boli upevnené remene uzdy a ohlávky

Obr. 5. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové „Kostolec“, okr. Trnava. Výstroj jazdca a koňa z horizontu 15. stor. 1. Ostroha; 2., 3. Fragments jednoduchých zubadiel s postrannými krúžkami; 4. Zubadlo s postrannými tyčinkami; 5. Fragment pákového zubadla.

(obr. 5:4; spôsob uzdenia napr. WAGNER—DROBNÁ—DURDÍK 1956, časť IX, tab. 31:2).

Tretím konštrukčným typom je zložené, tzv. pákové zubadlo (k problematike KALMÁR 1971, s. 350—355; spôsoby uzdenia podľa ikonografie WAGNER—DROBNÁ—DURDÍK 1956, časť IX, tab. 26—33). Zachovala sa z neho polovica zodpovedajúca pravej strane (obr. 5:5). Celková dĺžka 17,9 cm, hmotnosť 110 g. Zubadlo patrilo ku konštrukčnému variantu s dvomi uzdami. Na vlastnej postranici je menší otvor pre remeň ohlávky a retiazku spájajúcu obe strany zubadla pod mandibulou (fixácia pri použití „pákovvej“ uzdy). V druhom — štrbinovom — otvore bolo v pevnej polohe zakotvené vlastné zubadlo. Mohlo sa použiť tlakom na kútiky papule (veľký otvor na postranici pre obvyklú „fahovú“ uzdu), alebo tlakom prenášaným pákou na maxilu a podnebie koňa. Páka vyčnievajúca dopredu z postranice o dĺžke 11 cm, mala na konci kĺb s krúžkami na remeň „pákovvej“ uzdy a dva ploché elipsovité články spájajúce konce pák na oboch stranách zubadla.

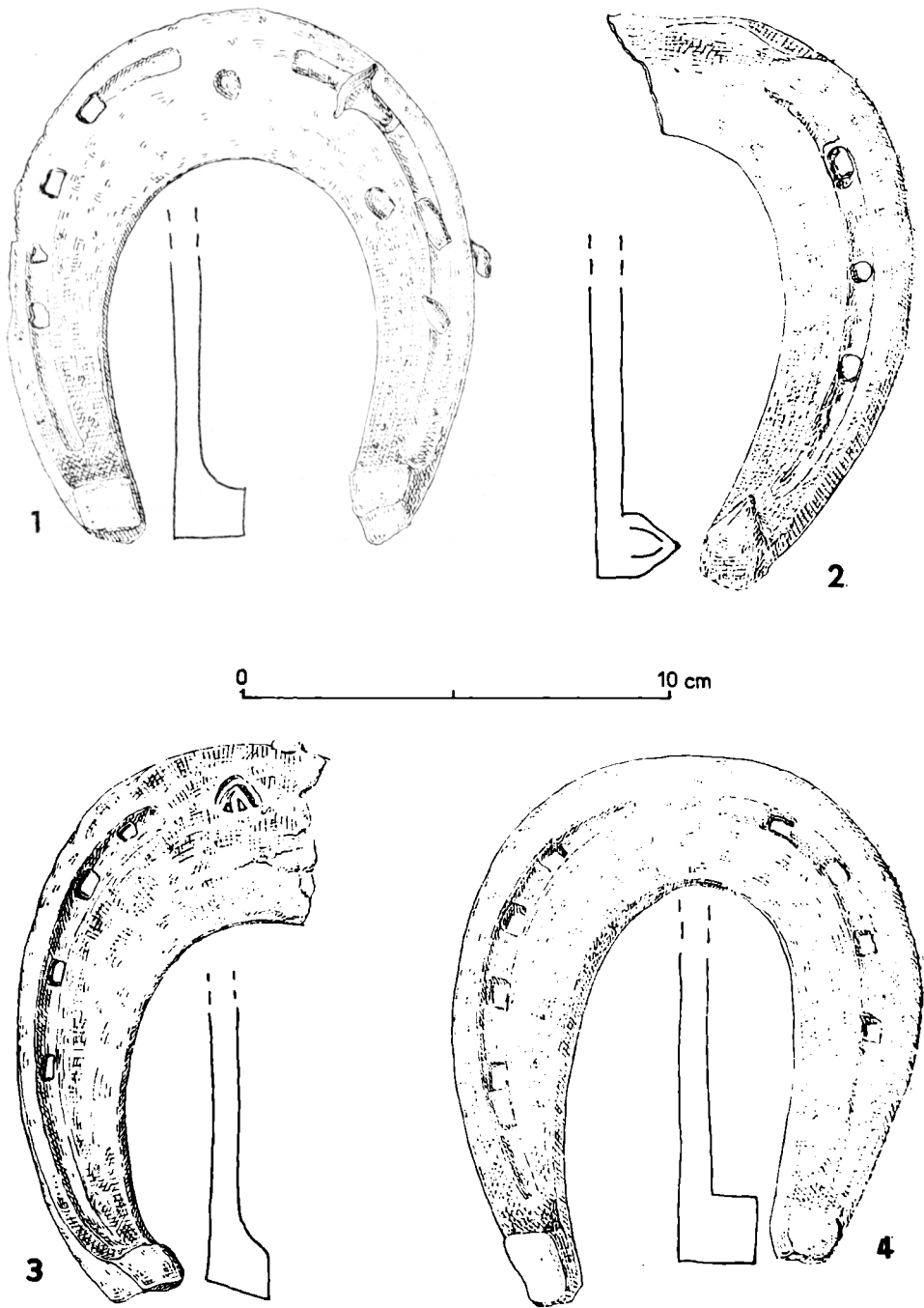
Vo vrstve z 15. stor. sa našla aj väčšia kolekcia železných konských podkov, alebo zlomkov z nich (výber na obr. 6). Rozmery sa pohybujú v rozpätí od 11 do 12,7 cm (šírka), resp. 10,2 až 11,4 (dĺžka). Sú opatrené žliabkami, v ktorých je 6—8 otvorov zväčša obdĺžnikového, len ojedinele okrúhleho tvaru pre podkováky. Masívne ozuby štvorcového, lichobežníkového, alebo okrúhleho pôdorysu vystupujú z ramienok o 0,6—1,0 cm. Zvláštnosťou je hrotitý ozub (obr. 6:2). Na jednej z podkov bola vyrazená výrobná značka (obr. 6:3). Asymetrický exemplár na obr. 6:4 je jednou z foriem tzv. ortopedických podkov. Súbor po morfolologickej stránke je najbližšie podľa klasifikácie P. BAXU (1981) univerzálnemu II. typu podkov.

C. Záver

V príspevku sme zobrali do úvahy len výrazné nálezy, ktoré predstavovali jednoznačné súčasti výzbroje, jazdeckého a konského postroja. Vynechali sme preto väčšiu kolekciu nožov s univerzálnou funkciou, tyč s hákovým koncom, ktorý by mohol súvisieť aj s napínavým mechanizmom kuše, pracky, z ktorých viaceré pochádzajú asi z konského postroja a taktiež kovové predmety z konštrukcie vozov.

Horizont nálezov z 15. stor. je veľmi presne datovaný mincami. Militáriá pochádzajú z úzkeho časového úseku v rámci tretej štvrtiny 15. stor., majú teda zreteľný význam pre typológiu a funkčnú klasifikáciu neskorostredovekej výzbroje.

Vojenské využitie lokality v 15. stor. odzrkadľuje jej výhodné situovanie nad vážskym brodom a na križovatke komunikácií, ktoré tu determinovali už dávno predtým existenciu hradiska velatickej kultúry a po polovici 9. stor. vznik veľkomoravského výšinného dvorca. Váh sa v úseku medzi Hornou Stredou a Piešťanmi členil na viacero ramien. Hlavné rameno pretekalo ešte v 18. stor. tesne pri ostrožnej lokalite „Kostolec“.

Obr. 6. Moravany nad Váhom, miestna časť Ducové „Kostolec“, okr. Trnava. Výber kónských podkov z horizontu 15. stor.

Dediny Hubina a Ducové boli v stredoveku súčasťou panstva kráľovského hradu Tematín. Dôkazom tunajšieho rodu sú nielen názvy obce Ducové zo 14.—16. stor. (Duchrewy, Ducibrod), no aj urbár hradného panstva z roku 1636 (uložený v Országos levéltár v Budapešti, Urbaria et Conscriptioes, fasc. 59, no. 24 — za upozornenie na prameň ďakujem doc. dr. P. RATKOŠOVI, DrSc.). Obyvatelia Ducového a susednej Modrovky a Modrovej udržiavali brod, čo bolo súčasťou ich feudálnych povinností.

Každý pokus o stotožnenie vojenského stanoviska na Kostolci s nejakou konkrétnou udalosťou v tretej štvrtine 15. stor. je len hypotézou, ktorú nemožno doložiť prameňmi. Stáva sa už tradíciou, že spájajú s vojenskými peripetiami husitov a najmä s aktivitou bratrických vojsk (POLLA—SLIVKA 1980). Zreteľným dokladom takéhoto stanoviska je najmä hradisko Vyšehrad nad obcou Vyšehradné, okr. Prievidza, na ktorom sa našiel veľký súbor militárií datovaných mincami (REMIÁŠOVÁ 1980, s. 29). Nemožno vylúčiť možnosť — a archeologické datovanie súboru by s tým bolo v súlade — že aj funkcia Kostolca súvisí s vojenskými pohybmi bratrických vojsk na Považí v 60. rokoch 15. stor., ktorú ukončila v roku 1465 zdrvujúca porážka od uhorských kráľovských vojsk v bitke pri Veľkých Kostofanoch.

L I T E R A T Ů R A

- BAXA, P. 1981: Podkúvanie na Slovensku v 11.—13. storočí, Slov. Archeol. 29, s. 425—443.
- JANŠÁK, Š. 1930: Staré osídlenie Slovenska. In: Sbor. muz. sloven. spoloč. 24. Martin.
- KALMÁR, J. 1971: Régi magyar fegyverek. Budapest.
- KOZÁK, K. 1973: Hakownice węgierskie XV—XVII. w. Kolekcjach muzealnych. Kwart. Hist. Kult. Mat. 21, č. 2, s. 315—323.
- POLLA, B.—SLIVKA, M.: Husiti, Jiskrovci a bratříci na východnom Slovensku vo svetle archeologického bádania. In: Archaeol. hist. 5. Brno—Tábor, s. 69—100.
- REMIÁŠOVÁ, M. 1980: Hradisko Vyšehrad. In: Horná Nitra 9. Martin, s. 13—29.
- RUTTKAY, A. 1976: Výsledky výskumu v Ducovom na Kostolci v rokoch 1968—1972 a 1975. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 190—196.
- SZENDREI, J. 1896: Ungarische kriegsgeschichtliche Denkmäler. Budapest.
- WAGNER, E.—DROBNÁ, Z.—DURDÍK, J. 1956: Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské. Praha.

**MILITARIA UND BESTANDTEILE DER
REITERAUSRÜSTUNG AUS DEM
15. JAHRHUNDERT VOM KOSTELEČ IN MORAVANY
NAD VÁHOM — ORTSTEIL DUCOVÉ (BEZ. TRNAVA)**

Auf der spornartigen Höhenfundstelle, wo in den J. 1968—72 und 1975 der Grundriß eines großmährischen Herrenhofes aus der zweiten Hälfte des 9. Jh. freigelegt wurde, erfaßte man in Oberflächenschichten Spuren einer kurzfristigen, doch intensiven Ausnützung der Fundstelle im 15. Jh. Stratigraphische Beziehungen und zahlreiche Münzfunde ermöglichen die Datierung des festgestellten Befundes in das dritte Viertel des 15. Jh. Festgestellt wurden Reste einer hölzernen Pfosteneinfriedung, provisorische Oberbauten mit Lehmverputzten Rutenflechtwänden, ein Blockbauobjekt mit Abfallgrube daneben und zwei größere, in die felsige Unterlage eingetiefte Wirtschaftsobjekte. Von der relativ zahlreichen und funktionell bunten materiellen Kultur veröffentlicht der Autor kurz die Militarietefunde:

1. Von einem Panzergewand ist es ein Blechfragment, das den Unterarm etwa von der Allbogenseite schützte.

2. Von Hieb Waffen für den Nahkampf handelt es sich um den seltenen Typ einer S-förmigen Schwertparierstange; ein weiteres, beinahe ganzes Schwert mit S-förmiger Parierstange und mit Zeichen auf der Klinge wurde unweit der Fundstelle aus der Waag im jetzigen Kataster von Piešťany ausgebaggert.

3. Beachtenswert ist von Fernwaffen eine größere Zahl von Armbrustbolzen (Gewicht 45—48 g) und vor allem zwei Stücke von einem zerrissenen achteckigen Lauf einer Hakenbüchse von 2,3—2,4 mm Kaliber (es wurde auch eine runde Kugel von solcher Größe gefunden).

4. Ein schönes Beispiel der Reiterausrüstung ist ein Sporn mit Langem Stachel und erhaltenem Befestigungsmechanismus. Außer einteiligen Trensen mit Seitenringen ist auch eine Trense mit Langen Querstangen vertreten. Einen seltenen Fund stellt eine Knüppeltrense dar. Das Inventar ergänzen zahlreiche Pferdehufeisen, unter denen sich auch ein asymmetrisches (sog. orthopädisches) Exemplar befindet, ein Hufeisen hat ein eingeschlagenes Schmiedezeichen, auf einem weiteren Exemplar hat sich ein scharf zugespitzter Stollen erhalten.

Der Autor äußert die Möglichkeit, daß der auf der Lokalität beobachtete Befund im spätmittelalterlichen Horizont mit militärischen Peripetien in den J. 1460—1465 zusammenhängen konnte, die in die Niederlage der böhmischen Hussiten durch die ungarischen Heere in der Schlacht bei Velké Kostořany im J. 1965 ausmündeten.

Der gewonnene Verband von Gegenständen der materiellen Kultur ist durch Münzen recht gut datiert. Daher sind auch die Funde von Militaria und Reiterausrüstungsbestandteilen für die Typologie und funktionelle Klassifizierung von großer Bedeutung.

